

ȘBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

<i>E. Lovinescu</i>	Alexandru Macedonski (III)
<i>Al. T. Stamatiad</i>	Poema morții
<i>Tudor Vianu</i>	Ape și Munți
<i>Maiorul Gheorghe Brăescu</i>	O audiență la Ministrul de Războiu
<i>G. Silviu</i>	Dumnezeire
<i>Al. Popescu-Telega</i>	O scrisoare
<i>Mihail Celarianu</i>	Ploaia

CRONICI: *E. Lovinescu* : In marginea lui Caragiade. — *Hortensia Papadat-Bengescu* : Teatrul Regina maria, CAFENEUA MICA, de *Tristan Bernard*. — **BIBLIOGRAFIE.**

= APARE = SĂMBĂTA =

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caraigale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregerian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narji, Ramiro Ortiz, Maria Familie, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peitz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Răily, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratuiat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profesori și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Cămpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

ALEXANDRU MACEDONSKI

III

Evocând figura inspirată a „poetului“, Macedonski îl caracterizează :

*Lirismul sau satira se joacă pe-a lui frunte
Ca fulgere pe creasta înaltului Liban.
Nou Moise el se urcă atunci pe vârș de munte
Și alte legi aduce la generul uman.*

(Avântul)

Concepția unui poet-profet e una din ideile romantice, pe care Macedonski a profesat-o cu oare care consecvență, nu pentru a-și înălța tonul și a-și lărgi gestul, ci pentru a-și atribui drepturi, pe care societatea nu putea să i-le recunoască. În poet, Macedonski a văzut amestecul necesar de lirism și de satiră; și cum ne făurim idollii și idealurile din propria noastră substanță trebuie să recunoaștem și în Macedonski aceiași luziune. Am arătat insuficiența lirismului lui. Pornind din senzația superficială, nu se scoboară la emoție; un astfel de lirism ignorează aproape total temele esențiale ale emotivității: viața, moartea, dumnezeu, omul, natura; se mărginește numai la un impresionism limitat la elemente senzaționale sau la un modest proces intelectual. Lipsit de emoție, poetul trebuia să incline spre satiră. Și, în adevăr, elementul satiric e mult mai fecund în poezia lui.

Căutând din nevoia psihologică a simplificării o unitate în fiecare om, am putea-o găsi la Macedonski în *nemulțumire*. Poetul se cristalizează pe încetul în jurul acestei axe; poezia lui renunță la orice elevație pentru a se țări pe pământ. Și lirismul lui Eminescu e străbătut de un sentiment de revoltă, revolta lui este însă vastă, primordială, filozofică; plecând de la un pesimism fundamental, ea atacă înseși sursele vieții. Satira lui Macedonski nu isvorăște dintr'o concepție mai largă, dintr'o privire disprețuitoare; ea nu are un caracter obiectiv, ci e de o natură pur subiectivă. Pleacă de la o nemulțumire strict personală; mobilul ei e mărunț și meschin. Revolta poetului nu e nici filozofică, nici impersonală; nu

are meritul dezinteresării; satira lui nu atacă inegalitățile sau viciile, ci lovește în propriile lui cătușe. Inclinând spre optimism și spre isvoarele pure ale vieții, poetul deviază repede spre o poezie tânguitoare, decepționată, lipsită de elevație. Această notă antipoetică de nemulțumire nu-i întâmplătoare ci esențială; e sâmburele în jurul căruia se cristalizează întreaga lui poezie. Pentru a o dovedi voi proceda prin numeroase citații fără altă grupare, ci în ordinea în care sunt așezate în primul volum.

Invocând pe morți, poetul aspiră la lumea lor:

*Căci nu se află 'n lumea moartă
Mișei.*

(Cu morți)

În *Psalmi*, găsim aceeași atmosferă a unei lumi ostile, meschine:

*Dușmanii mei se înmulțesc
Și nedreptatea mă 'nfăsoară
Abia mai pot să mai trăesc
De cine n'am lăsat să moară,
Aleargă toți și mă 'negresc...*

(Dușmanii)

Sau: BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Și-au zis:—e singur,—e pierdut:
Asupra mea se năpustiră...
Onoarea mea o nimiciră...
Mă înjosiră, mă loviră,
Cu mici cu mari mă prigoniră...
.....
O fără 'ntreagă s'a 'ntrecut
Să-mi dea venin,—și l'am băut*

(Și-au zis)

Sau:

*Pe fruntea mea n'am nici o pată
Zadarnic! Sunt un osândit
În lume,—nu este răsplată*

(Cât am trudit)

Prin aceste întâmplătoare citate poezia macedonskiană se situează aproape în întregime. Ea are caracterul unei inadaptări fundamentale. Pornind dela concepția romantică a poetului—profet și atribuindu-și aprioric un rol, pe care societatea nu i-l putea acorda, deziluzia era o urmare fatală. De aici tragedia vieții lui Macedonski, sterile dar sgomotoase și caracterul atât de înveninat al atitudinii lui poetice. Pretutindeni numai dușmani; oamenii îl lovesc; e o conjurație universală de forțe obscure și vrășmășe, Simpatică prin faptul reducerii ei la resemnare (la d. Brătescu-Voinești, de pildă)

inadaptarea e supărătoare când lunecă la agresiune neputincioasă. Ceiace la Vlahuță era numai întâmplător, devine la Macedonski o obsesiune. Suferința însăși își pierde din valoare poetică când se prezintă sub forma unei perpetue tânguiri. Inpotmoliț în sortilegiul degradării lui, poetul își continuă blestemul împotriva destinului nedrept și a societății ingrâte

*Dar nici Muzele pe-atuncea, legănându-mă în șoapte
Nu putea ca să prevadă c'am să fiu un urgisit.*

(Noaptea de Marte)

Sau :

*M'am născut în niște zile când tâmpita burghezime
Din teigheea făcând tribună, legiune de coțcari
Pune-o țalpă noroioasă pe popor și boerime*

*N'ai ca glorie dușmani și ultragiile toate?
N'ai ca glorie ingrați ce-ai creiat în urma ta?
N'ai ca glorie Restriștea care-ți pune bețe 'n roate
Și voind să te oprească îți ajută a 'nainta. etc.*

(Ncaptea de Ianuarie)

Sau :

*Injurați-mă, prieteni
Dați-mi căpa cu amar,—
Veți avea destulă vreme
Să mă plângeți în zadar*

(Injurați-mă, prieterei)

Sau :

*Din ce în ce mai multe
Amarnice insulte
Intâmpin ne 'ncetat
Cât inima-mi sărmană
Intreagă e o rană
Un hoit de sfâșiat*

(Din ce în ce)

Sau :

*Viața este tristă; lupta ei grozavă
Orice zi ne-aduce un pahar de otravă etc.*

(Tu ce ești a naște)

Sau :

*Să mă spele de insulte, nu mă 'ncerc să fac apel
La un timp ce nu coprinde decât patime în el etc.*

(Epigraf)

Sau :

*Căci în natură—ne 'ncetat—
Din tot ce moare și trăește
E numai omul un ingrat etc.*

(La bestii

Am procedat prin acumulare de citate pentru a dovedi natura nemulțumirii poetului. D. T. Vianu o crede venită din linia poezilor latini; aceia erau însă prea puțin poeți și mai de loc lirici. E cazul, de altfel, al lui Macedonski. Insensibil la sublimul și tragicul vieții, el s'a fixat repede într'o atitudine îndârjită de om nemulțumit de soartă și de societate. Izvorând dintr'un simplu accident personal, și fără să deschidă alte perspective generale asupra vieții, satira lui Macedonski e de o valoare literară mediocră: *Noaptea de Noembrie*, de pildă, în care nu găsim nici obiectivitate, nici spirit filozofic; redus la o tânguire mărunță împotriva unei conjurații universale a prigonirii, lirismul lui e lipsit de noblețe.

E. LOVINESCU

Poema morții

Lui Dragoș Protopopescu

I

Spre care țărni din lume—
 Insângerat de viață și sfărâmat de vise—
 Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Atâția ani de-a rândul—
 Plecat, ca sub o stâncă, pe 'ngălbenite pagini—
 Din nopți făcut-am zile,
 Din zile—nopți de veghe,
 Trăind atâtea drame și-atâtea mii de versuri,
 Cutreerând cu gândul sisteme, universuri,—
 Ca azi să văd, cu groază, cum crește, monstruoasă,
 În suflet, îndoiala!

II

Spre care țărni din lume
 Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Incununăți de roze,
 Halucinați, estatici,
 Am rătăcit pe piscuri,
 Am coborât abise;

Cu buze sângerate, de frigul voluptăței,
Am deșertat paharul de flacări și de vise,—
Ca azi să ne despartă desgustul de noi înșiși!

III

Spre care țărșm din lume
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Atâția ani de-a-rândul
M'am cufundat, frenetic, în suflet—
Ca 'ntr'o mare—
Și-am scos mărgăritare.
N'am fost avar cu nimeni,
La toți deopotrivă—cu mâini îmbelșugate—
V'am împărțit comoara,
Și azi culęg răsplata: iluzii sfărâmate!

IV

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Spre care țărșm din lume
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Pe oglinzi de ape repezi privirea mi-am plimbat-o,
Urechea mi-am plecat-o
La grava simfonie ce-o cântă 'n veci natura,
Mi-am avântat credința spre cerurile clare,
Cu simțurile toate m'am dăruit,—
Zadarnic,
Cu ochii ei de spectru; solemnă nepăsarea
Contemplă depărtarea!

V

Spre care țărșm din lume
Va trebui atuncea să-mi port din nou destinul,
Ca liniștea uitării s'o cuceresc odată!

„Spre-un țărșm tăcut, de piatră,
Ce 'mprejmuește-o mare deapururi înghețată!“.

AL. T. STAMATIAD

Ape și Munți

Visez de mult ținutul cu ape de cleștar
Pe care bărci cu pânze alunecă arar,

Să fluture zefirul în albele vintrele
Și ochii să le piardă uitându-se la ele.

Pădurea peste unde plecată innainte
Adâncă și 'ntristată să stea în zăcăminte—

Trecând prin frunzătura copacilor, suflarea
Să fure din adâncul pădurilor răcoarea.

Iar mai departe munții, zăpezi trandafirii
Reverse din cratere cu clinele pustii...

Aruncă pe întinsuri o străvezie ipată Cluj
Sub care doarme apa, pădurea 'ntunecată.

La ora-aceasta ceasul îl auziți cum bate ?
Cum urue și scapă din roțile dinjate..?

Benedictin, din vraful de cărți, eu mă ridic—
Mă uit în depărtare și nu privesc nimic...

Au ce cântări ușoare se iscă în adâncuri
Pe când alint în palmă mătasea dela ciucuri ?

Aici, din mănăstire, fereastra dă pe lac—
Răsar în încăperea pervazului sărac;

Din fundul de 'ntuneric m'aplec pe jumătate
Și-aud sub largul bolții cum inima îmi bate...

M'aplec în adâncime și mă ridic puțin
Ca un potir pe care o mână nu-l vrea plin...

Dar stau în nemișcare și ochiul mi-l așint
Zărind trandafiriul zăpezii de argint—

Și cad într'o plutire pe care n'o mai știu,
In apa de răcoare a spiritului viu,

Când pe întinsul luciu al apei de cleștar,
Apar vintrele albe cu tremurul arar...

O audiență la Ministerul de Războiu

Dealungul clădirii, proaspăt văruiată, se înșiruesc trăsuri și automobile. La poartă stă de santinelă un ardelean automat, care lasă și ridică mâna pe umăr, repetând onoruri la nesfârșit. Sala geme de mulțimea împestrată, dominată de casca lucitoare a pompierului de serviciu, stăpânită de portarul care nu mai îmbătrânește, înveselită de cucoana bătrână veșnic surdă, cu capeluță și umbreluță, cu cercei emailați, de aur împletit, care întreabă politicoș—pe vreun provincial mai zăpăcit ca dânsa, „dac'a venit musiu Rașcanu.“

O doamnă aurie, cernită, parfumată despică valul mulțimii fluturând voalul ca un liber parcurs sub nasul plintoanelor înlemnite.

Biroul de informațiuni e ticsit de provinciali veniți de cu vreme, coțți de căldură și de nevoi urgente. Din când în când, câte unul mai îndrăzneț își proiectează silueta pe ruinele dela teatrul liric și se întoarce încheindu-se grăbiți, ca să-și ocupe locul indemnând și pe alții, ca omul care a aflat rostul.

Deodată liniște! Un apel apropiat de trompă, bine cunoscut, stimulează zelul ușierilor.

„D-I Ministru... vine... faceți loc!..“

Și ministrul coboară, trece preocupat, dispăre salutat, salutând, pecând aiurită în urma lui, cucoana bătrână, plină de inele șterse, întreabă cu încăpățănare senilă: „A venit musiu Rașcanu?..“

...„Dați-le drumul!“

Și mulțimea emoționată ca la un pelerinaj, repetându-și înecet ca o litanie sfântă, cuvintele măgulitoare cu care își vor expune păsul: „D-voastră, care sunteți părintele nostru...“ urcă cu respect vechea scară de lemn ceruit, călcând cu deferență, celind cuminte ploaia de placarde, care jalonează calea: „Călcați pe preș“... „Trăiască România mare și tare“, sfârșind sus de tot—după cum ni-e obiceiul—cu indemnul glumeț: „Omule, nu te supăra“, așezat par'că într'adins sub placarda impozantă: *Comitetul inspectorilor*, cel mai supărător dintre comitete.

Într'o sală oblongă semiobscură se întinde o masă verde, străjuită de ochii severi ai foștilor miniștri de războiu, tipuri scumpe, pline de contrast. Manu deasupra lui Averescu, Lahovary constelat de decorațiuni în fața lui Dimitrie Sturza, zeflemist în redingotă largă bătrânească. La birouri olișeri de ordonanță. Cei mai tineri foarte pătrunși de misiunea lor își omoară plictiseala desemnând cu gravitate pe câte un petec de hârtie oficială, arabescuri bizare ce sfârșesc toate în pulpe grase de bacante. Un maior micuț, drăguț, un tip de brazilian, manierat și amabil primește mulțimea care se uită pe pereți, o îndreptă spre scaun, îi rânduiește intrarea: „Mata după D-I general... „D-voastră

după D-na Colonel Popescu...“ în timp ce cucoana bătrână apropiindu-se în ghete de brunel, cu pași șovăitori, îl întreabă, în hazul bravilor ce tremură: „A venit musiu Rașcanu?“

Puțin câte puțin, mulțimea orbită de valul de lumină ce a cuprins salonul, se așază, se liniștește, se familiarizează, leagă conversațiunile respectând din ce în ce mai puțin anunțul care le comandă să vorbească în șoaptă.

Siguri de imunitate, unii deputați, mutre de băcani în haine de sărbătoare, afectează aere degajate, vorbesc tare, îi zic ministrului pe nume.

— „Eu“, afirmă neîntrebat de nimeni, deputatul Velidon, „i-am pus pe hârtie... i-am adus și discursul lui din cameră... i-l aștern dinainte, negru pe alb... să vedem. Am un nepot care a fost prizonier, are note strălucite... cum se face că a rămas neavansat, în timp ce alții...“

Un maior octogenar se declară încă verde și stăruie să fie mobilizat. Doamnele sunt venite pentru ștofe. Un ofițer bătrân, uitat și el la avansare, cu cisme largi încătărâmat, a venit înarmat ca un bastiment, cu anuare, cu monitoare, cu note, notițe și memorii să explice ministrului, chestiunea lui pe larg, îngrijorat că audiența durează numai cinci minute.

Un apel surd de sonerie trezește îngrijirile tuturor, suspendând conversațiile. O doamnă iese veselă, încântată de primire. „Bonjur, domnule maior!“, se adresează ea ofițerului cu un surâs promițător, gata să-și țină cuvântul și-și ratează eșirea, împiedecându-se în preș.

— „Când se isprăvește?“ întreabă un deputat.

— „La unsprezece... altă-dată la douăsprezece.“

— „D-ta când mănânci?“

— „Când mănâncă D-l Ministru.“

— „Bietul băiat!“ conchide în simplitatea lui deputatul, luând mulțimea de martor.

— „Totdeauna e atâta lume?“ întreabă un altul.

— „Cam de regulă.“

— „Și-i primește pe toți?“

— „Pe toți.“

— „Pe toți, pe toți?“

— „Pe toți.“

— „Ce vorbești, dom'le?“

— „E rândul D-voastră“, îmi șopti prevenitor ofițerul de ordonanță, și am intrat în cabinetul ministrului, grămădit de cucoana bătrână, care pătrunse odată cu mine, îmbrâncindu-mă cu cotul.

Cu un surâs care-i lumină față, ministrul se ridică, o așază pe un fotoliu și apucând-o de mâini, o întreabă plecat spre ea cu bunățate.

— „Ce să-ți dau?“

— „...Florescu... trei feciori mi-au murit pe front...“

— „Unde stai?“ o întreabă mai tare ministrul.

— „Ce te lasă inima maică... n'am lemne... și alimente dacă poți...“

Ministrul cu zâmbet de copil fericit îi luă petiția și așezându-se la birou scrisse cu mâna lui:

Se aprobă:

Un ajutor de cinci sute lei din drepturile mele.

O mie kg. de lemne, tăiate, duse la domiciliu.

— „Cum îl chiamă, maică?“ întrebă bătrâna, când maiorul reuși să-i explice ce-i dăruise ministrul.

— „Domnul general Rășcanu.“

— „Cum?“

— „Rășcanu... Rășcanu...“

— „Știu... aud eu... că doar nu's așa surdă, da'ntreb de numele cel mic...“

— „Ioan... Ioan.“

— „Sandu?.. scrie ici pe hârtie... o să-l pui la candelă... și pe d-ta maică... trece-te colea... o să vă pun pe amândoi... da să-mi trimiți lemnele... banii de unde-i iau?.. să mi le cântărească bine...“

Și bătrâna plecă cu pași șovăitori escortată de sentimentul complex de teamă, respect și admirațiunea ce arată mulțimea oamenilor cari reușesc.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

DUMNEZEIRE

*Eu te-am căutat zadarnic, ființă din neant!
In van purtau povara spre țări necercetate
Crezând că dormi pe bolta cu stele argintate
Sau că te-ascunzi cu grijă în stânci de diamant!..*

*Te am bănuit în jocul nevinovat de unde,
Scăldându-te în ape cu luciu de cleștar,
In freamătul pădurii, în umbra serii chiar,
In umeda răceală a grotelor profunde!..*

*Prin lungile milenii, strămoșii mei și eu
Te am așteptat în visul ce tainic se'nfiripă,
Te am așteptat zadarnic, și clipă după clipă
Ne-am lăurit din noapte, și legi și Dumnezeu!..*

*Acum, bolnav, te caut în zări de Nesfârșit—
Te cat cu vechea râvnă în aur și'n ruine,
Și știi că până astăzi purtat-te-am în mine,
Că te-am pierdut în clipa, în care te-am găsit!..*

G. SILVIU

O SCRISOARE

Sosisem cu trenul, locul și vremea n'au nici o însemnătate: se trecuseră salcâmi și înfloriau teii. Era în amurg.

Din depărtare veniau frânturi de doină rătăcită ce-și înfigeau săgeata în inima călătorului. Trebuia să mă în noaptea aceea în sat. Birjarul mă povătuia să trag la „Castel”, că numai acolo ași fi putut să am un pat bun. Mă învoii și o iuarăm pe drumul mărginit de amândouă părțile de teii bătrâni. Distanța era mică, în fund se zăria intrarea „Castelului”, o poartă largă și veche de stejar, ca de mănăstire, care rămase închisă la auzul trăsorii ce se oprise. În sfârșit, după multe bătăi în poartă, se ivi paznicul, tot așa de tainic, tot așa de ros de vreme ca și stejarul porții și zidurile „castelului”. După ce-i lămurii scopul venirii mele prin părțile locului, după ce se încredință că nu avea de a face cu un vagabond, mă primi. Odată intrat, din vorbă'n vorbă, cu câte-va țigări oferite, aflai că stăpânii „castelului”, unii dormiau somnul uitării supreme la umbra bătrânilor stejari din parc, alții plecase în lumea largă, și nu se mai știa nimic de ei; iar alții își plimbau nebunia prin case de sănătate. Din toate slugile nu mai rămăsese de cât convorbitorul meu care se hotărâse să aștepte pe cea din urmă mlădiță, plecată și ea într'o seară de Maiu, furată de vraja unui glas mângâios, la vârsta fragedă de douăzeci de ani.

Un vânticel răcoros nu ne mai dete răgaz să stăm afară. Ne îndreptarăm spre intrare.

Scara, largă și boerească, da într'un vestibul spațios și gol ca o boltă de schit, cu uși groase pe care se încrucișau benzi de fier, cu zăvoare uriașe și simetrice. Cerberul meu înblânzit mi le deschidea pe rând, lăsându-mi alegerea camerei unde aveam să petrec noaptea de care începusem să mă tem.

Salonul, odae melancolică, unde se mai păstrau resturile unei bogății mistuite, cu perdelele vechi de damasc, portretele familiare, jețurile cu spezeze largi și ștofa îmbrăcămintii pălilită de timp, perumbra tainică, pianul închis ca un coșciug, pe clapele căruia vor fi alergat când-va degete trandafirii, ca să cânte gavote de Mozart și pastorale de Scarlatti, oglinda aburită, o oglindă de vis, în care mai trăesc chipurile de altădată, consola sculptată bogat în bronz și porțelan, împătrundea sufletul de adâncă melancolie. Toate odăile aveau aceiași înfățișare de tristețe și părăsire, de eleganță vestejită. Unele erau cu desăvârșire goale, altele închise de atâta vreme, fără lumină și neaerisite, erau îmbăcșite de mirosul acru al vremii.

Totul vorbea aci de un trecut întunecos, de nenorociri îndepărtate, de lucruri moarte, de ființe prefăcute în praf și amintire.

Eșind din acest panteon familiar, mi se părea că privirile turburi din portrete, se pironiau pe mine, ca și cum m'ar fi întrebat, mute și

nemiloase, cerându-mi socoteala de îndrăsneala mea.

De odată ne oprirăm în fața unei uși pe care paznicul vru s'o ocolească. Cheia era în broască, aproape ruginită. Se vedea că nimeni nu mai cutezase să intre aci. Era odaia tinerei castelane care înebunise și plecase într'o seară fără să i se mai dea de urmă.

Părinții îi sortise mirele, inima-i bătea pentru altul și... s'a dus.

Patul mai păstra încă forma trupului ei; în dulapul întredeschis zăceau rochiile roase de molii, în aceiași neorânduială în care le lăsase fugara: pe consolă, cutiuțe pline de nimicuri dragi, în perete portretul ei: păr negru bogat, pieptănat la mijloc, ochi negri adânci plini de taină și umbriți de gene mari: pe măsuță de noapte, o scrisoare îngălbenită

— Cum le vezi, domnișorule, așa au rămas toate lucrurile; nici o gămălie de ac n'am smintit de la locul ei:—roști paznicul, sfiindu-se par'că și să vorbească.

— D'atuici o aștept mereu: doar s'o întoarce, să scap de povara asta. Câte odată îmi vine și mie să-mi iau lumea în cap și să mă duc unde-oi vedea cu ochii. Când trec seara prin dreptul ușii, mi se face așa, parcă o auz cum cânta domol, sărăcuța, că era bună, de pus pe ramă, și cetia o scrisoare, scrisoarea de colo, cu lună, cu stele, că numai ea o pricepea...

Da, tot aștept, poate o veni...

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Scumpa mea Evelină,

Te-am așteptat în zadar; știam că n'ai să vii: te voi mai aștepta încă: parcul este o minune; trandafirii au înflorit; lipsește unul, e drept, primăvara nu-i totuși mai puțin frumoasă.

Cine știe...

Un nume rostit, amintirea unei sărutări de foc, e, mai puțin de cât iubirea, dar e de ajuns ca să ne cuprinză un dor dulce de a plânge când noaptea e senină, cerul e instelat, frunzișul o șoaptă și florile o aromă.

De ce n'ai venit, neprihănită Carmen?

Ți-era cum-va teamă de o uitare de tine care te ar fi făcut să plângi lacrimile necredinței pentru omul pe care-l urăsc?

Știi bine că nu, pentru că nu sânt Don Juan. Fi-vei oare numai o răutăcioasă cochetă fără suflet? Unde-ți este sufletul, pe care ți-l bănuiam atât de mângaios și bun?

L-ai dat pentru totdeauna? Așa de ar fi și cuvânt n'ai să nu vii în luna lui Mai.

Haidem, vino într'o seară, când noaptea o fi mai senină, pe cer puzderii de stele, și luna o răsări mai zâmbitoare și mai feciorenică. Vino, să trăim un vis: îndură-te de dorul meu.

Te-am căutat în tot locul. E aproape o lună de când nu mai zăresc alți ochi de cât ai tăi, de când nu mai auz altă voce de cât a ta.

Azi de dimineață, când cânta ciocârliă, am trecut prin dreptul casei tale să ți cânt balada:

Viens, ma galli,
Ma belle:
Le printemps et les cieux
Sont radieux.

Și nu te-am văzut. N'ai simțit cum aerul se înfiora, cum tremura și se aprindea, cum cerul se revărsa în raze de aur, cum pământul tresăria: și n'ai auzit, trecând în valuri de armonie, murmur de sărutări și falfăit de aripi?

Te iubesc atât de mult! Vino, să mă uit în ochi tăi frumoși; te-oi chiea cu numele cele mai dragi: ți-oi șopti, cu capul rezemat pe sânul tău aromitor ca atunci, tot ce mă turbură și așa de dulce mă rănește. Iar dacă n'oi ști să-ți spun cât te iubesc de mult, ascultă, ascultă, în noaptea sfântă, sufletul tăcerii, e glasul celor care au murit iubind în taină, e vocea celor care au tăcut murind de jubire, a celor care în viață, pentru că au iubit mult, n'au știut poate să-și spue iubirea lor.

Maica sufletului meu! Nu-i oare lumina ochilor tăi, lumina stelei de sus, ce ca o lacrimă de dragoste nesfârșită tremură în noapte? Spune-i celei pe care o iubesc azi că n'am iubit nici odată, pe pământ de cât pe ea.

p. c. AL. POPESCU-TELEGA

P L O A I A

*Un tunet trezește înaltele locuri Cluj
De valuri fugare și negre, de nori,
Și norii, l'alungă cu mii de fiori,
Ce urlă și scapără 'n văi.—*

*In tabere negre stau norii giganți,
Cu picături de zale, lucioase și 'ntinse,
Cu frunți aurite de soarele-ascuns,
Cu pletele ninse de soare și 'ncinse
Cu albe chenare de fulger.*

Dar soarele, 'ncetul cu 'ncetul, s'a stins..

*Pe largul de zare năvi vinete zac,
Năvi albe și negre de țărmi se desfac,
Armata de luntre se aleargă, se 'ntrec,
Armata de rame în apă grăbesc,
Incendii se 'nalță—și valuri sporesc,
Și tunete grele pornind, isbucnesc...*

*Ce mic se frământă umanul catarg,
Ce stinse 'i sunt stinsele torțe
Sub cerul, pe care 'l cutremură 'n larg.
Războiul supremelor torțe!*

MIHAIL CELARIANU

CRONICA LITERARĂ

In marginea lui Caragiale

Eroii lui Caragiale ne par în genere excesivi. Limitați la o formulă expresivă, ei par deformați din nevoia unei caracterizări energice. Țintind la un adevăr simbolic, renunță la verosimil. Și cu toate acestea, ne convingem cu timpul că realitatea nu e depășită. Natura are tipare atât de variate și de grotești, încât bieții Furfuride, Cațavencu sau Agamiță devin niște siluete zugrăvite cu bună voință. In aceste rânduri voi evoca una din figurile vieții noastre bucureștene, evadată din galeria lui Caragiale.

* * *

Cine a fost la censura poștei în primele luni ale războiului nostru își aduce aminte de omul fără tact ce era pus în fruntea ei... Nu de momentele neplăcute voesc însă să-mi amintesc acum. Dimpotrivă: din succesiunea clipelor mohorâte voi desprinde, deocamdată, o sigură scenă, vrednică de pana lui Caragiale.

La censură erau vre-o două-zeci de intelectuali: scriitori, profesori universitari, un membru la Curtea de apel, pictori și compozitori muzicali. Oameni fără nici o obligație militară. De la începutul campaniei găsiseră nimerit să-și pună o parte din timp în serviciul țării. Magistratul din fruntea censurii ar fi voit să muncim toată ziua, dezorganizându-ne astfel orice altă activitate intelectuală, mai folositoare țării. De aci neînțelegere...

Intr-o bună dimineață, șeful nostru, cu vocea lui profundă și cu vorba împletită, ne vesti că suntem chemați de comandantul „superior“, de domnul colonel, pe a cărui elocință voesc s'o fixez. Iată-ne deci, cei douăzeci de intelectuali, scriitori, profesori universitari, pictori, compozitori muzicali, urcând scările Palatului Poștei, pentru a intra în largul birou al d-lui colonel.

Cum ne văzu, d. colonel dispăru pe ușă. Înțeleserăm de ce: voia să-și facă o intrare mai solemnă peste câteva minute. În răstimp, d. magistrat-locotenent avu vreme să ne înșirue în fața biroului, și să strige la deschiderea ușei un „dreepti!“, care se lovi ironic de hainele noastre civile și de spiritele noastre puțin militare. Apoi cu toată demnitatea cuvenită unui președinte de curte de apel, rosti aceste cuvinte:

— „După cum ați avut bunavoiență să-mi ordonați, am onoare de a vă depune raportul prin care se constată că serviciul censurii nu poate merge bine din cauza domnilor *ăștia* care nu-și văd de datorie.“

Tăcere adâncă. Colonelul își trecu mâna pe frunte, apoi arându-și două degete în deschizătura tunicii, începu:

— „Domnilor, deși cei mai mulți dintre dumneavoastră sunteți oameni „*bieeen*“ în societate, fiindu-mi cunoscut de la Capșa...“

Rumoare printre noi. Băgând-o de seamă, d. colonel reluă:

— „Da, domnilor, la Capșa! Căci nu e o rușine să mergi la Capșa și să voi face o mărturie... și eu merg la Capșa!“.

Adâncă senzație printre noi în urma acestei revelații șguitoare :

— „Zic, deci, deși cei mai mulți sunteți oameni „bieceen“ în societate, și deși sunteți numai niște simpli voluntari la censură, țin să vă declar că rămâneți totuși supuși rigorilor militare ca orice soldat. Pentru insubordonanțe sunteți prin urmare pasibili de garda pieții și de fortul Domnești...”

În urma acestor cuvinte, d. colonel tăcu. Apoi isbucni cu violență :

— „Țara piere, domnilor! Vin dela ministerul de război: au intrat Ungurii în țară (era pe timpul surprizei dela Căineni); au intrat Bulgarii în țară!.. Au să intre în Capitală și o să ne găsească cu coșurile de scrisori necensurate... Ce o să facem noi atunci?..”

Și pe urmă, deodată :

— „Pe câmpiile Franței au pierit 77 de prinți germani—și d-voastră nu voiți să lucrați 7 ceasuri pe zi... Rușine!”.

Iar tăcere. Crezând c'a isprăvit, pictorul X voi să vorbească :

— Domnule Colonel,.

Nervos, colonelul îl intrerupse :

— Dumneata să faci și să vorbești pe urmă...

Apoi pierzându-și șirul :

— „Imi veți zice poate, de ce nu sbor și eu la graniță să dau piept cu inamicul. Hei, domnilor, ași fi mers de mult de nu suferiam de hemofizie...”

Am plecat cu toți capul îndurerat la această revelație. Umflându-și iarăși pieptul și cu gestul larg, colonelul culmină într'o supremă isbucnire :

— Și apoi, la urma urmelor, ce credeți că aici nu sunt la un post de onoare?.. Priviți, domnilor, spre această hartă găurită din perete! O bombă inamică m'a căutat chiar în biroul meu ca să mă distrugă. Mergeți deci, domnilor, la datoria d-voastră și faceți-v'o, tot așa cum mi-o fac și eu... Am zis...”

Aducându-și apoi aminte de pictorul X, îl întrebă ce dorește.

— Eu, domnule colonel, ași voi să mă duc pe front...

Colonelul isbucni :

— Bravo, domnule! Așa te voi, domnule! Ia notă, domnule S.—adaose adresându-se magistratului-locotenent,—să mi faci un raport pentru domnul, căci tocmai am nevoie de un vlăjgan ca dumnealui pentru Cuzgun... O să te trimetem, dolofane!.. N'ai grije...

* * *

Trebue să adaug că acest colonel fusese numit în delicatul post de comandant „superior“ al censurii, tocmai pentru calitățile lui intelectuale, presupunându-i-se tactul necesar raporturilor cu floarea intelectualității române.

E. LOVINESCU

CRONICĂ TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria : CAFENEAUA MICĂ COMEDIE IN 3 ACTE, de *Tristian Bernard*.

Le Petit Café—e o comedie mică—foarte mică—de Tristan Bernard—care e un bun umorist.

A-i căuta vre-o valoare literară e a exsagera datoria critică și a depăși cred însăși intenția autorului.

Provocarea râsului e singurul scop. A râsului ușor, neobositor, înintelligent, fiindă nu se cere nimic dela inteligența spectatorului și nu i se dă nimic.

Comicul nu stă în idei, nici în cuvinte și foarte puțin în situații și anume în absurditatea lor.

Absurdul prezintă simplu ca formulă de logică și de realitate își bate joc de complezența spectatorului și în acelaș timp îi comunică râsul lui contagios. Așa dar un scop : râsul—și un mijloc : absurditatea.

După ce a dat spectatorului inofensiv râsul ușor, autorul îi dă alimentul ușor al șentimentalismului. Intenția e modestă, plăcută și poate chiar reușită.

Ceeace e caracteristic la Tristan Bernard e că posedă bine meșteșugul unui anume fel de teatru—acel care nu există prin sine ci numai prin actor. Anecdota absurdă, și deci admisibilă în comedie, e numai un fir subțire care conduce atenția publicului și dă puncte de reper jocului actorului. Autorul lucrează cu puțin sau cu mai nimic, cunoaște dozarea economică a „spiritului“, nu face nici o încercare de a schița tipuri în vreun mediu de patroni și clienți. Dă fanteze desenate vag, dar suficient pretext pentru a desfășura fantezia creatoare a actorului comic. Fixat în desenul rolului sau limitat prin disciplina vreunei formule de interpretare a artei comice, chiar fabulosul chelner Albert pălește și dispare. Nu trăește decât din fantezia ilimitată a artistului.

Tristan Bernard nu a scris pentru lucrare, nici chiar pentru public, ci numai pentru actor ca pentru un mediator. A avut în minte posibilitățile comediantului de a obține efecte ilariante. Bazat pe sugestie, nici chiar nu se slujește de un comic real. Impune râsul prin voința manifestă a personagiilor de a fi umoristice. Această intenționare perseverentă și artificială reușește.

Absurdul și sugestia actorului sunt elementele teatrale de care autorul se slujește cu îndemănare și conștient, ceea ce îl scapă de orice critică serioasă. Nu cere și nu dă decât atât.

Moștenitor direct al vechilor improvizatori care puneau o tramă ocazională la dispoziția actorilor ambulanți pentru distracția publicului complezent, se mărginește la această conivență inseparabilă a libretistului cu interpreții, pentru scopul inocent și binefăcător al înveselirii. Peatunci nu exista critică, nici tipografie comodă. Acum editura fiind o plagă.

Le petit café a apărut în *La petite Illustration*. Asta nu supără pe nimeni cu nimic. În ce privește critica, micuța comedie umoristică a lui Tristan Bernard se recuză în fața ei și deci nu-i îngăduie s'o acuze.

Cafeneaua mică e chelnerul Albert. Albert e d. Iancovescu. Fantezia vioaie și discretă a acestui artist se poate cheltui în chip fericit și necontrolat în acest rol. Mobilitatea, viteza, scânteia improvizației niciodată vulgarizate, simpatice și comunicative fără efecte tari, cu o mlădiere ingenioasă dela licența umoristică—care se oprește în marginea bufoneriei—și până la un lirism care pune o lacrimă abia ironică, în colțul ștergarului alb de care Albert Loriflan—Iancovescu s'a servit toată seara, ca de o flămură a comicului fin, fac ca *Le petit Café* să existe prin d. Iancovescu:

Toate celelalte personaje sunt figuri de carton care ar putea întâmplător învia așa cum învie rânđașul, desenat de d. Mihailescu din linii puține, simple, și de un comic extras dintr'un studiu adâncit al ridicolului.

Schița d-lui Mihailescu trece dela caricatură la arta portretistică și e în cariera lui o bucată de maestru.

Bine ocrotită înapoia acestor colaboratori ai săi, Tristan Bernard împarte cu ei aci și pretutindeni unde *Cafeneaua mică* trăiește numai prin interpretare, un succes fără pretenții.

Se adresează publicului—copil, comedioară direct modernizată din guignolul tradițional, trăgând sforile vizibile ale unor mijloace de atracție simple dar sigure.

Cafeneaua mică se poate vedea odată.

HORTENSIA PAPADAT BENGESCU

BIBLIOGRAFIE

S'au primit la redacție dela *Cartea românească* următoarele publicații :

V. Costescu :	Corbu (amintiri din copilărie)	Prețul lei 8
N. M. Nigrim :	Zefirul	" " 8

Au mai apărut :

Radu D. Rosetti :	Remember ed. Socec	Prețul lei 14
Ramiro Ortiz :	<i>La fronda delle penne</i>	" " 7.50
	<i>d'oca nei giardini d'Astrea.</i>	

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 0

EDITURA ALCALAY

A apărut :

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZAND :

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță,
C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-
Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poe-
zia Populară.

Le 12

Editura ALCALAY & Co.

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY